

ลูกปัดหินคาร์เนเลียนและลูกปัดแก้วสีต่าง ๆ
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๒ - ๑๑

แหล่งโบราณคดีเขาสามแก้ว

ตั้งอยู่หมู่ที่ ๑ บ้านสามแก้ว ตำบลนาชะอัง อำเภอเมืองชุมพร จังหวัดชุมพร เป็นชุมชนสมัยก่อนประวัติศาสตร์จนถึงสมัยแรกเริ่มประวัติศาสตร์ มีการอยู่อาศัยเริ่มตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ ๒ และเจริญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๕ - ๑๐ มีลักษณะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยและสถานการค้า เป็นชุมชนที่มีแหล่งผลิตอุตสาหกรรมเหล็ก อุตสาหกรรมแก้วและหิน ชุมชนเขาสามแก้วมีความสำคัญในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๒ - ๑๐ ในฐานะชุมชนการค้า การผลิต และที่อยู่อาศัยที่สำคัญทางชายฝั่งทะเลตะวันออกในภาคใต้ โดยมีความสัมพันธ์กับชุมชนภายนอก และน่าจะมีเส้นทางเชื่อมต่อไปยังชายฝั่งทะเลตะวันตก อีกทั้งชุมชนโบราณเขาสามแก้ว มีความเชื่อในเรื่องธรรมชาติและความเชื่อที่รับมาจากอิทธิพลภายนอก โบราณวัตถุที่พบสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องความอุดมสมบูรณ์ การเกษตรกรรม และความตาย

ชุมชนเขาสามแก้วมีการสร้างกำแพงดินล้อมรอบชุมชน กระจายตัวอยู่ทั่วไป โดยกำแพงจะวางตัวแนวยาวตามเนินเขาหรือที่ราบเชิงเขาที่มีความลาดชันต่ำมี ๒ รูปแบบ คือ กำแพงดินคูที่มีคูน้ำกั้นกลางและกำแพงดินเดี่ยว สันนิษฐานว่าเป็นเนินดินอัดถมบริเวณส่วนฐานและอาจมีรั้วไม้ปักอยู่ด้านบนและอาจมีชุมชนขนาดเล็กหลาย ๆ ชุมชนในพื้นที่เดียวกันเนื่องจากพบกำแพงดินหลายแห่ง มีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๒ - ๔ มีความคล้ายคลึงกับกำแพงดินที่พบตามแหล่งโบราณคดีสมัยเดียวกันหลายแห่งในอินเดีย เวียดนาม และพม่า เป็นต้น นอกจากนี้ พบว่าบางบริเวณยังสร้างคูน้ำหรือทางระบายน้ำจากเนินเขาไปสู่แหล่งน้ำมีลักษณะการทำร่องน้ำวางตัวขวางระหว่างเนินเขาหรือหุบเขา และใช้เป็นคูน้ำที่ใช้ในระบบการจัดการน้ำของชุมชน อีกทั้งมีการจัดแบ่งพื้นที่อุตสาหกรรม คือ แหล่งผลิตลูกปัดหินและลูกปัดแก้ว แหล่งผลิตโลหะ ไร่นอกเขตชุมชน (นอกกำแพงดิน) ส่วนมากมักเป็นพื้นที่ราบใกล้กับแหล่งน้ำ

ลูกปัดหินคาร์เนเลียนและลูกปัดแก้วสีต่าง ๆ
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๖ - ๑๑

เขาคูหา (ถ้ำคูหาสวรรค์)

ตั้งอยู่ที่บ้านหนองยอ ตำบลช้างขวา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นถ้ำบนเขาหินปูนลูกโดดขนาดเล็ก ตัวถ้ำและวัดอยู่ทางทิศเหนือของภูเขา ปากถ้ำหันไปทางทิศตะวันออก ภายในถ้ำเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูป ซึ่งมีทั้งพระพุทธรูปปูนปั้น พระพุทธรูปศิลาทราย และพระพุทธรูปดินดิบ พระประธานเป็นพระพุทธรูปไสยาสน์ปูนปั้นปิดทอง ฝั่งตรงข้ามปากทางเข้าถ้ำมีพระพุทธรูปดินดิบปูนสูงปั้นปะติดบนผนังและเพดานถ้ำประกอบด้วยภาพพระพุทธรูปเจ้า และภาพเล่าเรื่องตามคัมภีร์สังฆธรรมปุณทริกสูตรในพุทธศาสนาเถรวาท เดิมมีผู้เล่าว่าภาพดินปั้นเหล่านี้มีเต็มตลอดเพดานถ้ำ แต่ได้หลุดร่วงไปเป็นจำนวนมาก ปัจจุบันเหลืออยู่เฉพาะบริเวณผนังและเพดานตรงปากทางเข้าถ้ำ และบริเวณมุมชอกเพดานด้านตะวันออกเฉียงใต้เท่านั้น

ทางเข้าถ้ำคูหา

พระพุทธเจ้าปางมารวิชัยประทับในวิมานและพระสฤป ดินดิบประดับเพดานถ้ำคูหา
ตำบลช้างขวา อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี พุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔

ลวดลายปูนปั้นที่ปรากฏ แสดงให้เห็นลักษณะของอาคารรูปทรงต่างๆ เช่น ทางด้านขวาล่าง พบลักษณะอาคารที่มีหลังคาทรงจั่วซึ่งคงเป็นอาคารหลังคาเครื่องไม้ ทางด้านมุมซ้ายบน พบเจดีย์ทรงระฆัง ตั้งอยู่บนฐานสูง มีการประดับแถวลายกลีบบัวที่ส่วนปากระฆัง บัลลังก์เท่าที่ปรากฏน่าจะเป็นบัลลังก์ในผังสี่เหลี่ยม และจากตำแหน่งที่ตั้งสันนิษฐานว่าเป็นการประดับชั้นหลังคาของอาคาร โดยถ้าหากเป็นดังนั้นแล้วองค์ระฆังที่ปรากฏอาจจะเป็นสณูปิกะของอาคาร ซึ่งคล้ายกับการประดับชั้นหลังคาของอาคารในศิลปะชวา ส่วนพระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาท พระพักตร์เหลี่ยม พระเนตรปูดโปน พระนาสิกใหญ่ ริมพระโอษฐ์หนา แบะ พระหนุเป็นปม พระกรรณใหญ่ จากลักษณะพระพักตร์นี้แสดงถึงความเป็นแบบท้องถิ่นซึ่งมีความแตกต่างกับศิลปะทวารวดีในภาคกลาง ครองจีวรห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา พระหัตถ์ซ้ายวางอยู่บนพระเพลา ส่วนพระหัตถ์ขวาหักหาย ด้านหลังมีกรอบเสาดั้งขึ้นรองรับส่วนบนที่ตกแต่งด้วยสณูป คล้ายคลึงกับกรอบซุ้มในศิลปะชวาภาคกลาง

หลักฐานดังกล่าวข้างต้นนี้ น่าจะมีอายุราวพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๕ แสดงให้เห็นว่าบริเวณลุ่มน้ำคลองท่าทองมีชุมชนโบราณตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยมาตั้งแต่สมัยประวัติศาสตร์ตอนต้น ร่วมสมัยกับชุมชนโบราณในคาบสมุทรมลายูได้ และมีการติดต่อแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชุมชนภายนอก ในย่านชายฝั่งทะเลตั้งแต่อ่าวบ้านดอนไปถึงแหลมญวน ดังเห็นได้จากศิลปกรรมของพระพุทธรูปดินดิบที่ถ้าคุหาได้รับอิทธิพลศิลปะจาม ในประเทศเวียดนาม ผสมผสานกับอิทธิพลศิลปะทวารวดีในภาคกลางของไทย

พระพุทธรูปไสยาสน์
ภายในถ้ำคุหา อำเภอกาญจนดิษฐ์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระพุทธรูป ดินดิบ
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔
ประดับเพดานถ้ำคูหา อำเภอกาญจนดิษฐ์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี

พระพุทธรูปประทับนั่งห้อยพระบาทบนบัลลังก์
(ภัทราสนะ) ดินดิบ
อายุประมาณพุทธศตวรรษที่ ๑๓ - ๑๔
บนผนังถ้ำคูหา อำเภอกาญจนดิษฐ์
จังหวัดสุราษฎร์ธานี